

Warszawa, dnia 15 października 2013 r.

RPO-744187-VII-720.5/13/DK

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji
Aresztu Śledczego
w Szamotułach

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192, zwanego dalej: OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 1-2 sierpnia 2013 r., do Aresztu Śledczego w Szamotułach (zwanego dalej Aresztem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Dorota Krzysztoń (kryminolog) oraz dr Aleksandra Iwanowska, Marcin Kusy i Wojciech Sadownik (prawnicy).

Celem wizytacji prewencyjnej było sprawdzenie stanu przestrzegania praw osób tymczasowo aresztowanych w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z ppor. Wojciechem Tylem – kierownikiem działu penitencjarnego i ppor. Marcinem Bochem zastępcą kierownika działu ochrony;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w oddziałach mieszkalnych, w tym losowo wybranych cel mieszkalnych dla osób tymczasowo aresztowanych;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w tym z osadzonymi w podeszłym wieku;
- zapoznano się z dokumentacją Aresztu, m.in.: aktami osobowymi wybranych losowo osadzonych, skargami i wnioskami osób pozbawionych wolności, protokołami odpraw kierownictwa, protokołami kontroli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego, zarządzeniami dyrektora Aresztu, decyzjami o umieszczeniu osadzonego w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi poniżej 3 m².

W czasie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza do pomiaru wybranych pomieszczeń.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali mjr Witolda Bednarczyka - dyrektora Aresztu Śledczego w Szamotułach oraz podległy mu personel biorący udział w podsumowaniu, o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano pozostałe dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki m.in.: zarządzenie dyrektora Aresztu Nr 93/2012 i Nr 94/2012 (porządki wewnętrzne dla pawilonów A i B), zarządzenie dyrektora Aresztu Nr 23/2013 w sprawie regulaminu porządkowego ambulatorium z izbą chorych, sprawozdanie sędziego penitencjarnego Sądu Okręgowego w Poznaniu

z wizytacji placówki w dniach 14 i 22 marca 2013 r.; analizę skarg złożonych przez osoby pozbawione wolności w Areszcie w 2012 r. i w pierwszej połowie 2013 r.; informację o zdarzeniach nadzwyczajnych oraz samouszkodzeniach w roku 2012 i 2013 (do dnia wizytacji), informacje o działalności placówki (m.in. w zakresie działalności kulturalno-oświatowej organizowanej dla osadzonych).

2. Legalność pobytu

Wizytowana jednostka przeznaczona jest dla mężczyzn tymczasowo aresztowanych, recydywistów penitencjarnych w ZK typu półotwartego oraz tymczasowo aresztowanych i skazanych chorych na cukrzycę insulinozależną.

Ustalona pojemność jednostki to 202 miejsca. Oddział zakładu karnego typu półotwartego dla recydywistów penitencjarnych przewidziany jest dla 82 osób.

W dniu wizytacji w placówce przebywało 190 osadzonych:

- skazanych 163
- ukarani 1
- tymczasowo aresztowani 26

Przegląd wybranej przez przedstawicieli KMP dokumentacji tymczasowo aresztowanych, nie ujawnił nieprawidłowości związanych z rozmieszczeniem tych osób oraz podstawami prawnymi ich pobytu w jednostce.

3. Traktowanie

Z obserwacji pracowników KMP wynika, że atmosfera panująca w pawilonie dla tymczasowo aresztowanych jest dobra. Osadzeni, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzali rozmowy w celach mieszkalnych oraz rozmowy indywidualne, bardzo pozytywnie oceniali traktowanie przez funkcjonariuszy oraz samego dyrektora. Podkreślali, z wyjątkiem jednej osoby, że w kontaktach stosowana jest forma grzecznościowa *Pan*.

Kadra kierownicza Aresztu Śledczego w Szamotułach systematycznie wizytuje cele mieszkalne i niezwłocznie załatwia zgłaszane przez osadzonych sprawy. Ponadto wszystkie cele mieszkalne wizytowane są na bieżąco, co najmniej 2 razy w tygodniu przez wychowawców oddziałów. Osadzeni w Areszcie mają stały dostęp do dyrektora jednostki oraz kierowników poszczególnych działów służb.

Zgodnie z informacją personelu placówki, w okresie od dnia 1 stycznia 2012 r. do dnia wizytacji nie było zdarzeń nadzwyczajnych z udziałem tymczasowo aresztowanych oraz konieczności zastosowania środka przymusu bezpośredniego wobec osadzonych z tej grupy.

W okresie od dnia 1 stycznia 2012 r. do dnia 1 sierpnia 2013 r. doszło w Areszcie do 5 aktów samoagresji tymczasowo aresztowanych (3 odmowy przyjęcia posiłków i 2 uszkodzenia skóry). Tylko w jednym przypadku motywem działania było załamanie psychiczne (*dane osobowe usunięto*). Pozostałe przypadki samoagresji miały charakter instrumentalny podyktowany najczęściej dezaprobatą wobec działań administracji przedsięwziętych wobec osadzonych. Pracownicy Mechanizmu proszą o informację o sposobie dalszego procedowania w sprawie wymienionego tymczasowo aresztowanego i wskazanie, czy poniósł on odpowiedzialność dyscyplinarną.

Zgodnie z informacjami udostępnionymi wizytującym przez władze Aresztu wynika, że w okresie od dnia 1 stycznia 2012 r. do dnia 15 lipca 2013 r. przyjęto do rozpatrzenia 60 skarg dotyczących m.in. niewłaściwego wyżywienia, niewłaściwego osadzenia osób niepalących z palącymi, warunków panujących w celach mieszkalnych. Analiza wrywkowo wybranych skarg złożonych przez tymczasowo aresztowanych pozwala na stwierdzenie, że są one załatwiane szybko, każdorazowo przeprowadza się postępowanie wyjaśniające, odpowiedzi udzielane są na piśmie z obszernym uzasadnieniem i wskazaniem podstawy prawnej podjętych decyzji. W 2012 r. uznano za zasadne 4 skargi, a w 2013 r. – 1 (nie była to skarga pochodząca od osoby tymczasowo aresztowanej). Każda z nich została omówiona na posiedzeniach kierownictwa oraz na szkoleniach działowych w poszczególnych

działach służb. Dotyczyły przede wszystkim rozmieszczenia w oddziałach i celach mieszkalnych (osadzenia z osobami o podgrupie klasyfikacyjnej R-2 w pawilonie A) oraz osadzenia osób niepalących z palącymi.

W kwestii osadzenia osób niepalących z palącymi należy podnieść, że w dniu 1 sierpnia 2013 r. na problem ten wskazało pracownikom KMP 2 osadzonych niepalących, przebywających w jednej celi z osobą palącą (cela nr 13). Przedstawiciele KMP proszą o wyjaśnienie tej sprawy.

Z informacji przekazanych przez dyrektora placówki wynika, że na dzień 1 sierpnia 2013 r. prowadzonych było łącznie 7 spraw cywilnych zainicjowanych pozwami osadzonych z Aresztu. Dotyczą one przeludnienia i osadzenia z osobami palącymi.

Kontrola osobista osadzonych odbywa się w niemonitorowanych dyżurkach oddziałowych.

4. Dyscyplinowanie

W Areszcie Śledczym w Szamotułach w okresie od 1 stycznia 2012r do dnia 30 czerwca 2013r nagrody i ulgi otrzymały 42 osoby. Otrzymały one łącznie 96 nagród i ulg. Były to:

- 58 zezwoleń na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (w tym 25 ulg);
- 38 zezwoleń na dłuższe widzenie (w tym 9 ulg).

W tym samym okresie kary dyscyplinarne otrzymało 8 osób (łącznie 12 kar). Były to:

- 7 nagan;
- 3 pozbawienia możliwości dokonywania zakupów artykułów żywnościowych na okres 1 miesiąca;
- 1 pozbawienie możliwości dokonywania zakupów wyrobów tytoniowych na okres 1 miesiąca;
- 1 pozbawienie możliwości otrzymania 1 paczki żywnościowej w następnym kwartale.

Zgodnie z wyjaśnieniami personelu, powyższe dane zostały ustalone na podstawie bazy danych NoeNet i nie zawierają danych osób które zostały przetransportowane do innych jednostek i obecnie znajdują się na ich stanie. Do danych takich osób ma dostęp tylko jednostka w której osadzony w danej chwili przebywa (dopóki nie zostanie zwolniony z jednostki).

Z informacji przekazanych przez władze Aresztu pracownikom Mechanizmu wynika, że nie stosowano kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej względem osób tymczasowo aresztowanych (możliwej do wykonania mimo braku celi izolacyjnej w placówce, w Areszcie Śledczym w Poznaniu).

Spośród osadzonych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP tylko nieliczni byli karani dyscyplinarnie w Areszcie. Ci, którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności nie skarżyli się na znaczną dolegliwość czy niezasadność kar. Rozmówcy podkreślali, że łatwiej dostać nagrodę niż karę i że generalnie ukaranie w wizytowanej placówce jest reakcją na poważniejsze naruszenia. Sytuację w opisanym obszarze należy zatem ocenić jako prawidłową.

5. Prawo do informacji

Przedstawiciele Mechanizmu nie odebrali uwag od nowo przybyłych do Aresztu osadzonych, dotyczących braku wprowadzenia ich w zasady funkcjonowania placówki penitencjarnej. Z rozmów z tymczasowo aresztowanymi wynika, że są oni zorientowani w zakresie zasad panujących w jednostce, a w przypadku wątpliwości czy też innych kwestii dotyczących ich sytuacji, pomocą służą m.in. wychowawcy.

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie Dyrektora Aresztu Śledczego z dnia 21 grudnia 2012 r. Nr 93/2012 *w sprawie porządku wewnętrznego dla pawilonu A*. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w powyższych aktach sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty. Osadzeni mają dostęp do tych dokumentów (podczas oglądu pomieszczeń jednostki wizytujący stwierdzili, że teksty wymienionego aktu normatywnego znajdują się w celach).

Na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów wywieszono są adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka (między innymi Rzecznika Praw Obywatelskich).

Przegląd woluminów znajdujących się w bibliotece potwierdził, że znajdują się wśród nich akty prawne tj. kodeksy karne, cywilne, administracyjne oraz tłumaczenia regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania tymczasowego aresztowania i kary pozbawienia wolności na języki obce. Zgodnie z informacją personelu, wychowawcy mają w swoich pokojach dostęp do elektronicznego systemu informacji prawnej i drukują na prośbę osadzonych materiały z tej bazy. Warto jednakże zauważyć, że ani w bibliotece ani u wychowawców osadzeni nie mają dostępu do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Rzecznik Praw Obywatelskich, skierował do Trybunału Konstytucyjnego w piśmie z dnia 6 sierpnia 2010 r., uwagi dotyczące stanowiska Dyrektora Generalnego Służby Więziennej negującego inicjatywę upowszechniania wśród osób pozbawionych wolności wiedzy na temat wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych w zakładach karnych, ich skutków prawnych i praktycznych. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, istnieje możliwość upowszechniania wyroków Trybunału w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, z których mają prawo korzystać osoby skazane i tymczasowo aresztowane. Uwagi Rzecznika zostały podzielone w dniu 11 sierpnia 2010 r. przez Szefa Biura Trybunału Konstytucyjnego (sygn. pisma S-073-14/10). Uznając za słuszne stanowisko Rzecznika w tej sprawie, Szef Biura Trybunału Konstytucyjnego stwierdził, że żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle. W tym celu właściwym byłoby podjęcie współpracy działu prawnego jednostki z wychowawcą działu penitencjarnego ds. kulturalno-oświatowych.

6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Tymczasowo aresztowani mają prawo kontaktu ze światem zewnętrznym, w tym z rodzinami, w formie widzeń i korespondencji.

Zgodnie z informacją personelu placówki, istnieje możliwość widzeń w dni świąteczne, jednakże zarządzenie Dyrektora Aresztu z dnia 21 grudnia 2012 r. Nr 93/2012 w sprawie porządku wewnętrznego dla pawilonu A wyklucza taką możliwość. Zgodnie z jego treścią widzenia dla tymczasowo aresztowanych w wizytowanej jednostce, realizowane są w piątki oraz w pierwszą i третią niedzielę miesiąca w godzinach od godz. 8.00 do godz. 15.00 za wyjątkiem świąt wielkanocnych i bożonarodzeniowych.

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich, skierował do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z dnia 26 marca 2013 r. uwagi dotyczące określania w jednostkach penitencjarnych dni przeprowadzania widzeń w sposób mogący utrudniać spotkania osadzonych z rodzinami i osobami bliskimi. W ocenie Rzecznika bliskość w rodzinach utrzymywana jest między innymi dzięki podtrzymywaniu zwyczaju spotkań w określone dni w roku. Nadto osoby pracujące mają w te dni, ze względu na zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy, niejednokrotnie rzadką szansę na dotarcie do niemieszkających w pobliżu członków rodzin. Podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym zostało uznane za jeden z najważniejszych elementów oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 K.k.w.). Inspirowanie kontaktów skazanych z osobami najbliższym jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych [§ 7 ust. 2 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 151, poz. 1469)]. W tej mierze warto również przywołać Europejskie Reguły Więzienne: *władze więzienne winny pomagać więźniom w utrzymaniu odpowiedniego kontaktu ze światem zewnętrznym oraz zapewniać im w tym celu odpowiednie wsparcie materialne* (Reguła 24.1). Uznając stanowisko zastępcy Rzecznika za słuszne, Dyrektor Generalny Służby

Więziennej w piśmie z dnia 25 kwietnia 2013 r. stwierdził konieczność rozszerzenia czasu udzielania widzeń także na dni ustawowo wolne od pracy i zapowiedział wystosowanie do dyrektorów jednostek penitencjarnych polecenia wyznaczenia w porządkach wewnętrznych dni widzeń, które będą realizowane w ważne dni świąteczne, niezależnie od obrządku oraz pozostałe dni ustawowo wolne od pracy. Przedstawiciele Mechanizmu zalecają umożliwienie realizacji widzeń dla tymczasowo aresztowanych również w dni świąteczne oraz zmianę porządku wewnętrznego w omawianym obszarze.

Spotkania więźniów z osobami odwiedzającymi odbywają się zarówno w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt oraz w sposób uniemożliwiający taki kontakt (przez szybę). Realizowane są w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej.

Sale widzeń są objęte monitoringiem wizyjnym, a zatem również widzenia bezdozorowe są realizowane pod kontrolą. Jak wyjaśnił dyrektor Aresztu, rozwiązanie to spowodowane jest koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa osobom odwiedzającym, również w przypadku spotkań innego typu niż widzenia (sala ta jest wykorzystywana m.in. do przesłuchań). Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich instalowanie kamer w tych pomieszczeniach stoi w sprzeczności z intencją, jaka przyświecała ustawodawcy wprowadzającemu tę formę nagrody. Prawodawca wskazując, że jest to widzenie bez osoby dozorującej, nakazał odstąpić od wymogu nadzoru nad skazanymi i osobami go odwiedzającymi, przyznając im większą swobodę i szerszy zakres prywatności podczas tego widzenia. Należy również zauważyć, że nagrodowy charakter tego rodzaju widzenia poprzedza ocena wychowawcy działu penitencjarnego, że w czasie widzenia skazany będzie przestrzegał porządku prawnego, zaś administracja zakładu karnego dysponuje instrumentami, które pozwalają na zdiagnozowanie skazanych mogących podejmować działania godzące w bezpieczeństwo jednostki. W odpowiedzi na przedmiotową wątpliwość dyrektor placówki zobowiązał się obudować kamery drewnianymi skrzynkami, które umożliwią zamknięcie kamer w taki sposób, że osoby korzystające z widzenia

bezdozorowego nie będą obserwowane. Pracownicy KMP oczekują potwierdzenia zrealizowania tego zamierzenia.

Stan sal, w których odbywają się widzenia ocenić należy jako bardzo dobry. W sali widzeń realizowanych pod nadzorem funkcjonariusza zorganizowano ładnie urządzone kąciek dla dzieci, a ściany pomalowano w sposób, który nie kojarzy się z środowiskiem więziennym.

Należy zwrócić jednakże uwagę na brak pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, którego wyposażenie określone zostało w załączniku do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w *sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych* (Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz.1820). Brak w jednostce pomieszczenia do realizacji nagrody w postaci tzw. widzeń intymnych uniemożliwia w praktyce jej udzielenie, nawet w przypadku spełniania przez osadzonych warunków do jej przyznania. W ocenie przedstawicieli KMP, dla zapewnienia równości więźniów wobec prawa władze Aresztu powinny zorganizować i odpowiednio wyposażyć takie pomieszczenie.

Przy sali widzeń funkcjonuje kantyna, w której osoby pozbawione wolności posiadające środki finansowe, mogą dokonywać trzy razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w Areszcie. Osadzeni realizują zakupy w sposób bezpośredni. Podczas widzeń, także osoby odwiedzające więźniów, mogą korzystać z kantyny.

Przedstawiciele KMP zwrócili uwagę na brak możliwości prowadzenia rozmów telefonicznych przez wszystkich tymczasowo aresztowanych. Zakaz ten obejmuje również kontakty z obrońcą lub pełnomocnikiem, o których mowa w art. 215 § 1 K.k.w.

Przedstawiciele KMP wielokrotnie informowali o potrzebie uchylenia całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem będącym

adwokatem lub radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz umożliwieniu wykonywania takich rozmów z poszanowaniem tajemnicy i bez ograniczeń częstotliwości kontaktów. Zgodnie z art. 215 § 1 K.k.w. tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 K.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna. Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c K.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 K.k.w. Przedstawione stanowisko zostało podzielone przez Ministra Sprawiedliwości (pismo do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 28 czerwca 2010 r.) oraz Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości, według której organy procesowe oraz organy służby więziennej nie mają uprawnienia do wprowadzania ograniczeń w tym zakresie.

Warto dodać, że również CPT podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane. Ponadto całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Europejskich Regułach Więziennych.

Przedstawiciele KMP nie odebrali innych uwag krytycznych dotyczących kontaktów ze światem zewnętrznym, choć należy zaznaczyć, że z informacji udzielonych przez tymczasowo aresztowanych wynika, że prawo określone w art. 211 § 2 K.k.w. (do zawiadomienia o miejscu swojego pobytu), zostało zawężone

poprzez ograniczenie formy powiadomienia do wyłącznie listowej. W opinii przedstawicieli KMP praktyka taka jest niezgodna z dyspozycją art. 211 § 2 K.k.w., zgodnie z którym realizacja prawa do zawiadomienia osoby najbliższej albo innej osoby winna nastąpić bezzwłocznie. Wysłanie zawiadomienia w formie przesyłki pocztowej, która dotrze do adresata po kilku dniach, nie spełnia wymogu bezzwłoczności, dlatego też przedstawiciele Mechanizmu zalecają zawiadamianie wskazanych przez tymczasowo aresztowanego osób w drodze telefonicznej, która jest niewątpliwie szybsza, a finansowe obciążenia z nią związane są zbliżone do tych, które generuje wysyłanie przesyłek pocztowych.

7. Prawo do ochrony zdrowia

Ambulatorium z izbą chorych udziela osobom pozbawionym wolności następujące świadczenia zdrowotne:

- konsultacje lekarskie,
- badania diagnostyczne, w tym analitykę medyczną,
- badania i leczenie stomatologiczne oraz świadczenia z zakresu protetyki (w tym zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze).

W służbie zdrowia Aresztu pracuje:

- lekarz chirurg (0,5 etatu),
- lekarz chorób wewnętrznych (kontrakt),
- lekarz stomatolog (0,5 etatu),
- 2 pielęgniarki (w dniu wizytacji 2 etaty, od września 2013 r., 1,5 etatu).

Przyjęcia planowe odbywają się 2 razy w tygodniu (we wtorki i czwartki od godz. 8.00 do godz. 12.00), a przypadki nagłych zachorowań przyjmowane są poza kolejnością. Opieka pielęgniarska zapewniona jest od godz. 7.00 do godz. 18.00.

Ambulatorium stanowią 2 pomieszczenia (gabinety) wyposażone w sposób adekwatny do wykonywanych w nich zadań, z uwzględnieniem sprzętów do

ratowania życia (AMBU i 2 zestawy przeciwstrząsowe). Brakuje pomieszczenia socjalnego dla pracowników.

Osobę pozbawioną wolności poddaje się badaniom wstępnym, okresowym i kontrolnym. W odniesieniu do poradni stomatologicznej - do zadań stomatologa należy przeprowadzanie badań profilaktycznych stanu uzębienia oraz udzielanie świadczeń z zakresu stomatologii zachowawczej. Zgodnie z informacją udzieloną przez obecną w ambulatorium w dniu wizytacji pielęgniarkę, świadczenia z zakresu protetyki stomatologicznej realizowane są przez podmiot zewnętrzny. Odbywa się to na tych samych zasadach, co w przypadku świadczeń udzielanych przez podmiot wewnętrzny i zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2003 r. pt.: *Warunki i sposób zaopatrzenia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze* (Dz. U. z 2003 r. Nr 204, poz.1986), dającym możliwość złożenia przez osadzonego wniosku o bezpłatne oprotezowanie jamy ustnej.

W 2012 r. Pogotowie Ratunkowe udzieliło osadzonym pomocy 52 razy. Ze względu na stan zagrożenia zdrowia hospitalizowano jednego osadzonego w SP ZOZ Szamotuły na oddziale chirurgicznym.

Zgodnie z poleceniem Naczelnego Lekarza Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Poznaniu wdrożono system aktywnego nadzoru medycznego obejmującego osadzonych z przewlekłymi schorzeniami, zwiększając liczbę wykonywanych badań laboratoryjnych oraz konsultacji specjalistycznych.

Z rozmów z tymczasowo aresztowanymi wynika, że służba zdrowia z Areszcie w ich ocenie działa bez zarzutu i nie występuje problem długiego oczekiwania na przyjęcie przez lekarza. Zgodnie z ich relacją wizyty lekarskie odbywają się w sposób pozwalający na zachowanie intymności, bez obecności funkcjonariusza Służby Więziennej.

8. Warunki bytowe

Zabudowania Aresztu objęte są opieką konserwatora zabytków. Jednostka składa się z siedmiu obiektów budowlanych, w tym dwóch pawilonów mieszkalnych (A i B), z których jeden (A) służy tymczasowo aresztowanym.

Pawilon A to 3-kondygnacyjny budynek zakwaterowania (areszt śledczy) dla mężczyzn, częściowo podpiwniczony. Ostatnia modernizacja i nadbudowa (o jedną kondygnację) miała tu miejsce w 1983 r. Z piwnicy wiedzie podziemny łącznik do pobliskiego sądu rejonowego, umożliwiający sprawne przeprowadzenie osadzonych na rozprawy. Na parterze tego pawilonu znajdują się m.in: pokoje przesłuchań, kantyna, sale widzeń z WC, biblioteka i radiowęzeł z WC oraz łazienki. Na I piętrze zlokalizowano m.in.: cele mieszkalne, celę zabezpieczającą, ambulatorium z izbą chorych i gabinetem stomatologa, oraz świetlicę. Na II piętrze, poza celami mieszkalnymi, znajduje się pomieszczenie psychologa oraz świetlica (wykorzystywana obecnie jako cela).

Pawilony mieszkalne wymagają bieżących prac konserwacyjno-remontowych, które zgodnie z informacją personelu placówki są sukcesywnie prowadzone. Należy zaznaczyć, że zgodnie z informacją personelu Aresztu, budynek zakwaterowania tymczasowo aresztowanych jest w gorszym stanie niż pawilon przeznaczony dla skazanych.

Pawilon A wymaga docieplenia ścian budynku i dachu, wymiany pozostałej drewnianej stolarki okiennej na PCV, wymiany instalacji c.o. oraz doprowadzenia ciepłej wody do cel mieszkalnych.

W ocenie pracowników KMP wymaga też modernizacji w zakresie dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. Remonty i modernizacje uwzględniające potrzeby tej grupy osadzonych były bowiem przeprowadzone tylko w pawilonie B, a prace te polegały wyłącznie na poszerzeniu drzwi świetlicy oraz przygotowaniu jednego kąpika sanitarnego dla osób z niepełnosprawnością. Z informacji dyrektora placówki wynikało, że zaplanowano przystosowanie jednej celi w pawilonie A do potrzeby osoby z niepełnosprawnością ruchową, ale nie zaplanowano dalszych udogodnień.

Plany w tym zakresie okazały się zresztą niemożliwe do realizacji, gdyż Areszt nie otrzymał wystarczających środków na realizację zamierzeń w przedmiotowym obszarze.

Zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 r. ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia. Dlatego uwagę też należy zwrócić na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 2006 r. w sprawie *Vincent przeciwko Francji* (6253/03), w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez osadzenie więźnia poruszającego się na wózku inwalidzkim w celi, której wyposażenie nie było całkowicie dostosowane do osób niepełnosprawnych oraz której nie był w stanie samodzielnie opuścić. Polska, w tym przede wszystkim wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością. Przedstawiciele Mechanizmu zdają sobie sprawę z niedoskonałości przepisów prawa krajowego, które nie wymaga od zakładów karnych i aresztów spełnienia wszystkich wymagań dostępności dla osób niepełnosprawnych. Mając na względzie jednak treść wskazanych aktów prawnych oraz orzecznictwa Trybunału, pracownicy KMP zalecają uwzględnienie konieczności dostosowania infrastruktury Aresztu do potrzeby osoby z niepełnosprawnością w planowanych remontach i modernizacjach.

Osoby pozbawione wolności zakwaterowane są w Areszcie w 43 celach mieszkalnych (2-8 osobowych), wśród których 2 stanowią sale chorych, a 4 -

izby przejściowe. Wszystkie cele w pawilonie A posiadają kąpiki sanitarne z pełną kanalizacją, ale nie dociera do nich ciepła woda, poza salami chorych.

Stan cel mieszkalnych ocenić należy jako przeciętny. Większość wymaga odświeżenia oraz uzupełnienia ubytków w ścianach i podłogach (w zwizytowanych pomieszczeniach był to zazwyczaj beton pomalowany farbą lub przykryty dziurawą wykładziną PCV). W złym stanie był skromny sprzęt kwaterunkowy, który był wysłużony: metalowe ramy łóżek i taborety z odpryskami farby, zamiast uchwytów w niektórych szufladach szafek – sznurek, część szuflad wysuwanych podłóżkowych bez uchwytów pozwalających na ich łatwe wysunięcie. Był też po części prowizoryczny: niektóre półki były zbudowane ze zbitych kilkoma gwoździami, częściowo surowych płyt wiórowych lub zamiast półek używano kawałków tego typu płyt. Armatura sanitarna w kąpikach nosiła ślady wieloletniej eksploatacji. W najgorszym stanie były cele przejściowe, które zgodnie z wyjaśnieniem dyrektora placówki, miały być remontowane, lecz Areszt nie otrzymał na ten cel wystarczających środków. Osadzeni z jednej z cel przejściowych zwrócili uwagę, że nie mają ani czajnika ani grzałki do zagrzania wody.

Osadzeni zwracali pracownikom KMP uwagę na trudne dla nich warunki bytowe, z którymi borykają się w celach, w tym ograniczoną przestrzeń w tych pomieszczeniach (w niektórych powierzchnia na 1 osobę ledwie przekraczała 3 m²) i zbyt krótkie, w niektórych przypadkach, prześcieradła, co pracownicy KMP potwierdzili podczas oglądu.

Przedstawiciele Mechanizmu zauważyli również, że żadne z piętrowych łóżek nie miało drabinek pozwalających wejść na drugi poziom i zabezpieczeń górnych łóżek przed upadkiem, co może grozić poważnymi wypadkami. Dodać należy, że dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Ze względu na konieczność zagwarantowania osobom pozbawionym wolności godnych warunków bytowych, pracownicy Mechanizmu zalecają modernizację pawilonu A, mającą na celu wyeliminowanie stwierdzonych

mankamentów i wymianę wyeksploatowanego sprzętu kwaterunkowego oraz poduszek i pościeli.

Podczas oglądu pawilonu A, przedstawiciele KMP stwierdzili nieprawidłowości w rozmieszczeniu aresztowanych w postaci przypadków osadzenia osób zdrowych w salach chorych i wykorzystania jednej ze świetlic jako zwykłej celi mieszkalnej. Pracownicy Mechanizmu nie mogą się zgodzić na wykorzystywanie innych pomieszczeń niż cele mieszkalne do kwaterowania osadzonych, ze względu na to, że ich przeznaczenie jest z założenia odmienne. Wykorzystywanie sal chorych na potrzeby zdrowych osób oznacza, że w przypadku zachorowania, pacjent nie będzie odseparowany od pozostałych osadzonych i nie będzie przebywał w warunkach sprzyjających zdrowieniu lub też osoby zakwaterowane w sali chorych będą przenoszone co jakiś czas do innych pomieszczeń, co z kolei naraża je na przedmiotowe, niewłaściwe traktowanie i dyskomfort związany z częstszymi od innych aresztowanych przenosinami. Zmniejszenie liczby świetlic z 2 do 1 oznacza z kolei ograniczenie o 50% liczby zajęć kulturalno-oświatowych dla aresztowanych oraz miejsc zajęć o charakterze resocjalizacyjnym, które powinny być prowadzone z udziałem tymczasowo aresztowanych o podwójnym statusie (czyli skazanych, z kolejną sprawą karną w toku). Warto podkreślić w tym miejscu, że problem braku świetlic był też przedmiotem krytyki CPT w zaleceniach dla rządu polskiego wydanych po wizytacji miejsc detencji w Polsce w 2009 r. [por. § 112 *Report to the Polish Government on the visit to Poland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 26 November to 8 December 2009* CPT/Inf (2011) 20].

Przedstawiciele Mechanizmu zwrócili również uwagę, że ani sale chorych ani wykorzystywana zgodnie z właściwością, pozostała świetlica, nie są właściwie wyposażone.

Sale chorych nie są wyposażone w łóżka szpitalne i nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich co

jest niezgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. z 2012 r., poz. 808) i normą wyposażenia w sprzęt kwaterunkowy, określoną w tabeli nr 13 zał. 3 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz.1820, zwanego dalej: rozporządzenia dot. war. bytowych).

W świetlicy natomiast pracownicy KMP zastali jedynie stół do gry w *ping-pong* oraz drabinki do ćwiczeń ruchowych, co jest zapewne pomocne w zajęciach świetlicowych, niemniej jednak niewystarczające, a zatem niezgodne z normą wyposażenia w sprzęt kwaterunkowy, określoną w tabeli nr 11 zał. 3 rozporządzenia dot. war. bytowych. Zgodnie z wskazanym przepisem, w świetlicy powinien znajdować się m.in. telewizor i radioodbiornik.

Na potrzeby związane z utrzymaniem higieny przeznaczono łaźnię z 9, wspólnymi dla kąpiących się stanowiskami.

Żadne z nich nie jest dostosowane do potrzeb osoby o obniżonej sprawności ruchowej (dot. m.in. siedziska, poręczy i uchwyty ułatwiających korzystanie z urządzeń, w tym regulowania temperatury wody). Zauważyć należy, że niektóre udogodnienia dla osób starszych lub niepełnosprawnych ruchowo nie wymagają znacznych nakładów finansowych, dlatego też pracownicy KMP zalecają niezwłoczne wyposażenie przynajmniej jednego stanowiska w te sprzęty, które należą do tej kategorii (np. taboretu lub krzesła prysznicowego).

Mając na uwadze potrzebę zapewnienia intymności kąpiącym się, w ślad za stanowiskiem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zalecającym zastosowanie przegród pomiędzy stanowiskami w więziennych łaźniach, pracownicy KMP rekomendują również władzom Aresztu wyodrębnienie stanowisk prysznicowych.

W wizytowanej placówce umożliwiono wszystkim osadzonym kąpiel dwa razy w tygodniu. Z informacji przedstawionych pracownikom KMP wynika, że jest to jednak eksperyment, zaplanowany tylko na 2 miesiące. Warto zatem przytoczyć jedno z ostatnich orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie *Ananyev i inni przeciwko Rosji*, w którym Trybunał zauważył, że *Prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości*. [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. Zgodnie z Regułą 19.4 Europejskich Reguł Więziennych *udostępnia się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, jeśli możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny*. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że Polska jako członek ONZ winna uwzględniać treść Reguł Więziennych i podejmować wysiłki zmierzające do ich realizacji w jednostkach penitencjarnych zwłaszcza, że prawo wewnętrzne nie stoi w tym zakresie na przeszkodzie. Możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny i stoi w opozycji do założeń procesu przywracania skazanych społeczeństwu (niejednokrotnie wymagających wyrobienia nawyku mycia się). Waler ekonomiczny ograniczeń w tym zakresie, podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych jest znikomy o ile nie iluzoryczny ze względu na zużywanie prądu do podgrzewania wody w celu zorganizowania prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych. Dlatego w ocenie przedstawicieli Mechanizmu władze Aresztu powinny zwiększyć na stałe częstotliwość kąpieli dla osadzonych.

Osadzeni przebywający w Areszcie mogą codziennie korzystać ze spacerów, które odbywają się na zmianę na 2 polach spacerowych, wyposażonych w ławki oraz kosze do gry w piłkę koszykową i drążki do ćwiczeń ogólnorozwojowych. Dodatkowo na terenie placówki od wiosny do jesieni funkcjonuje boisko

sportowe, na którym również tymczasowo aresztowani mają do dyspozycji: boisko do gry w piłkę siatkową, mini piłkę nożną oraz *siatko - nogę*.

W placówce funkcjonuje dobrze zaopatrzona, zdaniem osadzonych, kantyna. Ceny sprzedawanych w niej artykułów nie wzbudziły wątpliwości przedstawicieli KMP.

Tymczasowo aresztowani mogą korzystać z własnych ubrań, również podczas transportu poza placówkę.

W odniesieniu do warunków bytowych, poza wskazanymi w niniejszym punkcie wątpliwościami dotyczącymi warunków w celach, duża część uwag negatywnych dotyczyła jakości otrzymywanych posiłków, które w ocenie wszystkich rozmówców są tak niesmaczne i mało wartościowe, że zmusza to niektórych aresztowanych do zakupu żywności z własnych środków. Część osób skarżyła się również na małe porcje. Z protokołów narad kierownictwa jednostki w 2013 r. wynika, że na jednym z posiedzeń (w dniu 16 kwietnia 2013 r.) omawiany był problem przeterminowanej żywności. Ponieważ z wyjaśnień personelu placówki wynika, że Areszt korzysta z posiłków przygotowywanych w kuchni Zakładu Karnego we Wronkach i przywożonych stamtąd w termosach, wyjaśnienia wymaga, w jaki sposób potraktowana została sprawa przeterminowanej żywności i czy jakość oraz gramatura przywożonych potraw jest kontrolowana w Areszcie, a także jaka jest wysokość oszczędności w wydatkach na żywność stosunku do przewidzianych ryczałtów (prośba o podanie informacji o oszczędnościach w każdym miesiącu od stycznia do lipca 2013 r.) . Zgodnie bowiem z § 5 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w *sprawie określenia wartości dziennej normy żywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych* (Dz. U. z 2003 r. Nr 167, poz. 1633) dopuszcza się oszczędności stawek dziennych w wysokości do 10 %.

Dodać należy, że większość osadzonych chwaliła możliwość częstszych niż w innych jednostkach penitencjarnych kąpeli oraz regularność wydawania środków czystości umożliwiających sprzątanie w celach (co piątek).

W związku z informacją działu kwatermistrzowskiego placówki, przekazaną pracownikom Mechanizmu, że przyznane środki finansowe w planach na lata 2012 - 2013 były niewystarczające i pozwoliły tylko zrealizować niektóre zadania, a w tym głównie utrzymać budynki i pomieszczenia aresztu w stanie niepogorszonym, przedstawiciele KMP zalecają Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Poznaniu uwzględnienie wymienionych w niniejszym punkcie potrzeb w budżecie na 2014 r.

9. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Z informacji przekazanych przez władze jednostki odnośnie możliwości uczestniczenia osób tymczasowo aresztowanych w zajęciach kulturalno-oświatowych, nie wynika, by osoby te brały udział w innych zajęciach aniżeli te, które organizowane są w świetlicy. Zaznaczyć przy tym należy, że nie jest czytelne, jakie są to zajęcia, bo przedstawiona pracownikom Mechanizmu informacja pisemna o organizowanych w placówce przedsięwzięciach w opisywanym obszarze, wydaje się być adresowana wyłącznie do skazanych, gdyż obejmuje informację o zajęciach oraz imprezach organizowanych poza terenem placówki (m.in. w bazie sportowej SzOSiR, w kinie *Halszka*, w hali *Wacław*), a także o realizowanych programach resocjalizacyjnych.

Potwierdzenie braku realizacji zajęć kulturalno-oświatowych dla tymczasowo aresztowanych stanowią wypowiedzi osób pozbawionych wolności z tej grupy. Sytuacja w zakresie dostępu tymczasowo aresztowanych do wspomnianych zajęć nie może zostać uznana przez Mechanizm za zadowalającą. W ocenie pracowników Mechanizmu, zaplanowanie przedsięwzięć dla tego typu osadzonych jest utrudnione w związku z ich statusem prawnym i potrzebą izolacji zapewniającej sprawny tok postępowania karnego i/lub bezpieczeństwo pokrzywdzonych. Jednakże nie może to następować kosztem ograniczania ich dostępu do zajęć organizowanych na terenie jednostek. Należy w tym miejscu przywołać Zalecenie 84 Europejskiego Komitetu ds. Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zawarte w

raporcie CPT/(2011) 20, zgodnie z którym *polskie władze powinny wzmóc swoje wysiłki dla opracowania programów zajęć dla osób skazanych i tymczasowo aresztowanych. Celem powinno być zapewnienie, by obie kategorie więźniów były w stanie spędzać rozsądną część dnia (osiem godzin lub więcej) poza swoimi celami, zaangażowane w celowe zajęcia o różnym charakterze. Szczególnie w przypadku tymczasowo aresztowanych, prawie całkowity brak zajęć pogarszał postrzeganie okresu detencji i sprawiał, iż warunki były bardziej dotkliwe aniżeli w przypadku więźniów. W połączeniu z ograniczoną przestrzenią życiową, ubogimi warunkami bytowymi, ograniczeniami w kontaktach ze światem zewnętrznym oraz innymi osadzonymi, skutkowało powstaniem uciążliwych i oglupiających realiów.* Biorąc pod uwagę powyższe przedstawiciele Mechanizmu zalecają wzbogacić ofertę zajęć przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych.

Do dyspozycji osadzonych na terenie aresztu pozostaje biblioteka (licząca 1844 pozycje książkowych), która współpracuje z biblioteką miejską w Szamotułach zwiększając tym samym atrakcyjność księgozbioru. Osadzeni mogą również korzystać z gazet zaprenumerowanych na ich potrzeby przez Areszt (*Gazety Wyborczej, Newsweek'a, Gazety Prawnej, Głosu Wielkopolskiego oraz Rzeczpospolitej*), dostępnych u wychowawców oraz w świetlicy. Liczba dostępnych dla osadzonych gazet została przez przedstawicieli Mechanizmu uznana za dobrą praktykę.

Na terenie Aresztu funkcjonuje radiowęzeł, za pomocą którego emitowane są codzienne audycje oraz konkursy przygotowane przez osadzonych. Niektórzy aresztowani skarżyli się jednak, że w ich celach nie ma możliwości odbioru programów emitowanych przez radiowęzeł (problem dotyczy m.in. przynajmniej jednej celi przejściowej). Dyrektor placówki obiecał wyjaśnić tę sprawę informując, że nie odebrał takich sygnałów i że tuż przed wizytacją przeprowadzono remont radiowęzła.

10. Personel

W Dziale penitencjarnym Aresztu zatrudnionych jest łącznie 6 osób (5 wychowawców i psycholog). Posiadają oni odpowiednie do pełnionych funkcji kwalifikacje i pogłębiają posiadaną wiedzę w ramach dodatkowych kursów zawodowych np. szkoleniach z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej, kursach dotyczących nadużywania alkoholu i narkotyków, szkoleniach z zakresu bhp itp. Poza wymienionym typem szkoleń, personel nie brał udziału w latach 2012-2013 w innych zajęciach, ukierunkowanych na: radzenie sobie ze stresem, komunikację z trudnymi osobami czy prawami osób pozbawionych wolności. Podobnie wiedzy tej nie mają pracownicy działu ochrony.

Mając na uwadze specyfikę pracy z osobami pozbawionymi wolności, wartym rozważenia w ocenie przedstawicieli KMP, byłoby objęcie pracowników działów: penitencjarnego i ochrony szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz z zakresu praw osób pozbawionych wolności (także w kontekście regulacji międzynarodowych). Warto przywołać w tym miejscu Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom [patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego (CPT/Inf 92/ 3) dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego], które wskazują, że *nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.*

Wobec funkcjonariuszy Służby Więziennej pracujących z tymczasowo aresztowanymi, w okresie od 2012 r. do dnia wizytacji nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne lub/i karne związane z traktowaniem osadzonych.

11.Prawo do praktyk religijnych

Osadzeni mają możliwość korzystania z posług religijnych w formie:

- cotygodniowego nabożeństwa,
- indywidualnej posługi religijnej,
- mszy św. i nabożeństw okolicznościowych.

Raz w tygodniu w czwartek od godz. 15.00 do godz. 16.00 odbywają się rozmowy indywidualne osadzonych z księdzem kapelanem według zapisów po wcześniejszym zgłoszeniu u wychowawcy.

Ksiądz kapelan jest zatrudniony w Areszcie na 0,2 etatu jako pracownik cywilny. Posługa religijna Związku Wyznaniowego Świadków Jehowy odbywa się w poniedziałek od godz. 8.00 do godz. 16.00.

W czasie wizytacji jeden z tymczasowo aresztowanych poinformował pracowników KMP, że nie mógł brać udziału we mszy św. Z udzielonych w tej sprawie wyjaśnień wynika, że problemy tego typu mogą występować w przypadkach osób, które ze względu na toczące się postępowanie karne, nie powinny mieć kontaktu z tymczasowo aresztowanymi w tej samej sprawie oraz wiążą się z niewielkim wymiarem czasu pracy księdza katolickiego. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, kapelan ten, mając 8 godzin w tygodniu do dyspozycji, powinien być w stanie odprawić dodatkową mszę św. tym bardziej, że opisane przypadki zapewne nie mają miejsca na co dzień.

12. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Szamotulach:

1. Przypomnienie personelowi placówki o konieczności zwracania się do osadzonych w oficjalnej formie;
2. umożliwienie tymczasowo aresztowanym zawiadomienia o miejscu pobytu również w innych formach niż tylko listowna;
3. zapewnienie wystarczającego i stałego dostępu osadzonych do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego
4. umożliwienie realizacji widzeń dla tymczasowo aresztowanych również w dni świąteczne i zmianę treści porządku wewnętrznego dla pawilonu A w tym zakresie;

5. zabudowanie kamery monitorującej z sali przeznaczonej również do widzeń bez osoby dozorującej w sposób uniemożliwiający monitoring widzenia bezdozorowego;
6. wyodrębnienie pokoju do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w.;
7. objęcie pracowników działu ochrony i penitencjarnego szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz z zakresu praw osób pozbawionych wolności;
8. modernizację pawilonu A, z uwzględnieniem konieczności umożliwienia dostępności jego wspólnych dla osadzonych pomieszczeń i przynajmniej jednej celi dla osoby z niepełnosprawnością;
9. wymianę wyeksploatowanego sprzętu kwaterunkowego oraz poduszek i pościeli;
10. wyposażenie łóżek w drabinki oraz zabezpieczenia chroniące przed wypadnięciem;
11. odstąpienie od praktyki osadzania osób zdrowych w izbach chorych oraz osadzania aresztowanych w jednej z 2 świetlic pawilonu A;
12. dostosowanie izb chorych do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich;
13. wyposażenie przynajmniej jednego stanowiska prysznicowego w udogodnienia dla osób o obniżonej sprawności ruchowej (m.in. w taboret lub krzesło prysznicowe);
14. zastosowanie przegród pomiędzy stanowiskami w więziennych łazniach;
15. zwiększenie na stałe częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
16. udostępnienie grzałek lub czajników tym osadzonym w celach przejściowych, którzy ich nie posiadają;
17. doposażenie świetlic m.in. w telewizory i radioodbiorniki;

18. organizację tymczasowo aresztowanym również innych zajęć kulturalno-oświatowych, aniżeli wyjścia na świetlice;
19. zapewnienie posług religijnych dla wszystkich chętnych.

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Poznaniu

1. uwzględnienie wymienionych w niniejszym raporcie potrzeb w budżecie na 2014 r., poprzez przyznanie środków finansowych niezbędnych do realizacji zaleceń dotyczących koniecznych modernizacji.